

МЭДЭЭЛЭЛ

Монгол орны ургамлын аймагт болон ургамал-газарзүйн тойргуудад шинээр нэмэгдэж буй ургамлын зүйлүүд

Магсарын Ургамал

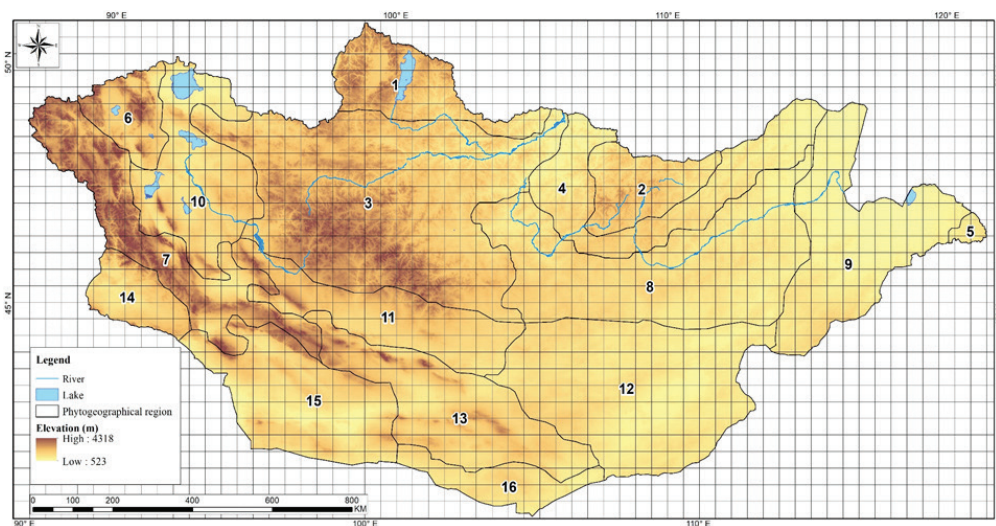
Шинжлэх Ухааны Академи, Ботаникийн цэцэрлэгт хүрээлэн, Улаанбаатар 13330, Монгол улс

И-мэйл: urgamalm@mas.ac.mn, <https://orcid.org/0000-0002-8827-8239>

<https://doi.org/10.5564/mjb.v5i31.3274>

Бид “Монголын ургамлын аймаг” цуврал бүтээл бичихтэй уялдан ээлжит дэвтрүүдэд багтсан овгийн ургамлын нийт цуглуулгуудыг нягтлан тодорхойлж байгаа бөгөөд үүний үр дүнд шинэ зүйл, тархацын шинэ тойрог, цэгүүдийг цөөнгүй илрүүлж, бүтээлдээ тусгаж байгаа юм.

Монгол орны ургамлын аймаг, ангилалзүйн сүүлийн жилүүдийн хайгуул судалгааны ажлын боловсруулалтын үр дүнд сүүлд буюу 2022 онд хэвлэгдсэн “*Flora of Mongolia: annotated checklist of native vascular plants*” хэмээх өгүүллийн зүйлийн жагсаалтад ороогүй 10 зүйлийг Монгол оронд шинээр; харин тархацын мэдээлэл нь тэмдэглэгдээгүй 53 төрлийн 65 зүйл ургамлын Монгол орны ургамал-газарзүйн 15 тойрогт тархацын нийт 68 шинэ нутгийг илрүүлсэнийг тус өгүүлэлд мэдээлж байна.

Зураг 1. Монгол орны ургамал-газарзүйн 16 тойрог /40x40 км²/ (Грубов 1982)

1–Хөвсгөл (Хөвс.), 2–Хэнтий (Хэнт.), 3–Хангай (Ханг.), 4–Монгол-Дагуур (Монг.-Даг.), 5–Хянган (Хянг.), 6–Ховд (Ховд), 7–Монгол Алтай (Монг. Алт.), 8–Дундал Халх (Дунд. Халх), 9–Дорнод Монгол (Дорн. Монг.), 10–Их нуур (Их н.), 11–Олон нуур (Олон н.), 12–Дорнод говь (Дорн. говь), 13–Говь Алтай (Говь Алт.), 14–Зүүнгар (Зүүнгар), 15–Алтайн өвөр говь (Алт. өвөр), 16–Алашаа говь (Алаш).

Монгол орны ургамал-газарзүйн тойргийн мужлалыг Оросын эрдэмтэн В.И.Грубов (1982)-ийнхаар ангиллаар авсан болно (Зураг 1).

А. Монгол орны ургамлын аймагт шинээр нэмэгдсэн зүйлүүд

1. Хөвсгөлийн тойрогт:

Chrysanthemum zawadzkii subsp. *peleiolepis* (Trautv.) Zuev – Хөвсгөл аймаг, Хатгал сумын төвөөс хойш 10 кмд. (N50.590693; E100.073595). *Pyak Andrei* (2022). <https://www.inaturalist.org/observations/142589933>

Euphrasia stricta J.P.Wolff ex J.F.Lehm. – Хөвсгөл аймаг, Баянзүрх сумын төвөөс хойш 15 кмд. (N50.303889; E98.941111). *M.Urgamal* (2022). <https://www.inaturalist.org/observations/131288267>

2. Хангайн тойрогт:

Allium senescens subsp. *glaucum* (Schrad. ex Poir.) Dostál – Увс аймаг, Малчин сумын төвөөс баруун урагш 15 км, Хан Хөхий нуруу. (N49.633331; E92.986415). *D.Munkhtulga* (2023). <https://www.inaturalist.org/observations/160299251>

Euphrasia stricta J.P.Wolff ex J.F.Lehm. – Увс аймаг, Малчин сумын төвөөс баруун урагш 15 км, Хан Хөхий нуруу. (N49.635191; E92.993646). *D.Munkhtulga* (2023). <https://www.inaturalist.org/observations/160304316>

3. Монгол-Дагуурын тойрогт:

Galium mollugo L. – Хэнтий аймаг, Баян-Адарга сумын төвөөс зүүн хойш 15 кмд. (N48.948889; E112.809167). *M.Urgamal* (2022). <https://www.inaturalist.org/observations/134128425>

4. Монгол Алтайн тойрогт:

Axyris sphaerosperma Fisch. & C.A.Mey – Баян-Өлгий аймаг, Улаанхус сум, Таван Богд уул, Цагаан голын хөндий. (N49.152443; E87.9624094). *I.Krasnoborov, A.Shtakov, and D.German* (NS0009424). *Sukhorukov et al.* (2022b). <https://www.mdpi.com/2223-7747/11/21/2873>

Kalidium juniperinum Sukhor. & Lomon. – Баян-Улгий аймаг, Tsengel somon, towards Ulgiyvill., alt. 1897 m a. s. l. 24 VIII 2006. *M.Morenko* (MW0176516). and *Sukhorukov et al.* (2022a).

5. Дундад Халхын тойрогт:

Cuscuta campestris Yunck. – Сүхбаатар аймаг, Түмэнцогт сум, Хар Ямаат уул. (N47.559678; E112.170053). *B.Oyuntsetseg* (2022). <https://www.inaturalist.org/observations/137388403>

6. Их нуурын тойрогт:

Cirsium arvense var. *integrifolium* Wimm. & Grab. – Увс аймаг, Улаангом хотын цэцэрлэгт хүрээлэн. (N49.988763; E92.062070). *D.Munkhtulga* (2023). <https://www.inaturalist.org/observations/160328486>

Kalidium juniperinum Sukhor. & Lomon. – Uvs aimak, 25 km SE of Davst

vill., Ubsu-Nur Lake. 27 VIII 1978. *I.Gubanov* (LE, MW0176503). - Dzabkhan River bank. 17 VII 1896. *E. Klementz* (NS0007572). - Kobdossky aimak, Buyant River. 18 VIII 1931. *V.I.Baranov* (LE).

7. Олон нууруудын тойрогт:

Kalidium juniperinum Sukhor. & Lomon. – Gobi, Orok-Nor Lake. 8 IX 1924. *N.Pavlov* (MW0176498).

8. Дорнод говийн тойрогт:

Potentilla supina subsp. *paradoxa* (Nutt.) Sojak – Дундговь аймаг, Зүүнбаянгаас баруун урагш 25 кмд. (N44.204457; E109.845560). *Nolwenn Maudieu* (2023). <https://www.inaturalist.org/observations/162414119>

9. Говь Алтайн тойрогт:

Askellia karelinii (Popov & Schischk.) W.A.Weber – Өмнөговь аймаг, Баяндалай сум, Дунд Сайхан уул. (N43.489161; E104.067611). *B.Буymbajav* (2023). <https://www.inaturalist.org/observations/170589717>

Silene amoena L. – Өмнөговь аймаг, Баяндалай сумын төвөөс зүүн хойш 30 кмд. (N43.634123; E103.777509). *Pyak Andrei* (2022). <https://www.inaturalist.org/observations/151291667>

Б. Монгол орны ургамлын газарзүйн тойргуудад шинээр тэмдэглэгдсэн зүйлүүд

1. Хөвсгөлийн тойрогт:

Myriophyllum sibiricum Kom. – Хөвсгөл аймаг, Алаг-Эрдэнэ сум, Хөвсгөл нуурын баруун бие. (N50.689000; E100.243700). *Jean-François Olivier* (2018). <https://www.inaturalist.org/observations/119908930>

Nymphaea candida J.Presl. – Хөвсгөл аймаг, Ренчинлхүмбэ сум, Тарган нуураас зүүн тийш 5 кмд. (N51.463528; E99.724663). *B.Oyuntsetseg* (2020). <https://www.inaturalist.org/observations/69296935>

Oxytropis mixotriche Bunge – Хөвсгөл аймаг, Ханх сумын төвөөс зүүн хойш 20 кмд. (N51.366005; E100.803322). *Vasily Vishnyakov* (2022). <https://www.inaturalist.org/observations/127058232>

2. Хэнтийн тойрогт:

Betula humilis Schrank – Улаанбаатар хот, Шарга морьтын зуслан. (N48.023056; E106.816944). *M.Urgamal* (2022). <https://www.inaturalist.org/observations/127648626>

3. Хангайн тойрогт:

Capsella orientalis Klokov – Завхан аймаг, Их-Уул сумын төвөөс баруун

тийш 10 кмд. (N48.723558; E98.641663). *Pyak Andrei* (2022). <https://www.inaturalist.org/observations/140996009>

***Dracocephalum olchonense* Peschkova** – Булган аймаг, Баян-Агт сумын төвөөс баруун урагш 20 кмд. (N48.828318; E101.733600). *Pyak Andrei* (2022). <https://www.inaturalist.org/observations/141362850>

***Paeonia intermedia* С.А.Мей.** – Завхан аймаг, Цагаанхайрхан сумын төвөөс баруун урагш 10 кмд. (N49.325630; E94.086830). *D.Darikhhand* (2014). <https://www.inaturalist.org/observations/73000790>

***Rhodiola stephani* Trautv. & С.А.Мей.** – Архангай аймаг, Тариат сум, Хоргын тогоо. (N48.186119; E99.854119). *B.Byambajav* (2022). <https://www.inaturalist.org/observations/141423188>

***Tragopogon songoricus* S.A.Nikitin** – Өвөрхангай аймаг, Бат-Өлзийт сумын төвөөс баруун тийш 20 кмд. (N46.788500; E101.965100) *Jean-François Olivier* (2018). <https://www.inaturalist.org/observations/110682154>

***Veronica pinnata* subsp. *nana* Polozhij** – Завхан аймаг, Түдэвтэй сумын төвөөс баруун урагш 10 кмд. (N48.888249; E96.432395). *Pter Kosachev* (2022). <https://www.inaturalist.org/observations/141690278>

4. Монгол-Дагуурын тойрогт:

***Phleum alpinum* L.** – Хэнтий аймаг, Өмнөдэлгэр сумын төвөөс зүүн тийш 20 кмд. (N47.928700; E110.444530). *D.Munkhtulga* (2022). <https://www.inaturalist.org/observations/136906375>

***Primula algida* Adams** – Хэнтий аймаг, Биндэр сумын төвөөс зүүн тийш 20 кмд. (N48.297838; E110.354163). *Ch.Bayarmaa* (2022). <https://www.inaturalist.org/observations/143239540>

***Ranunculus trichophyllus* Chaix** – Хэнтий аймаг, Биндэр сумын төвөөс зүүн тийш 20 кмд. (N48.297838; E110.354163). *Ch.Bayarmaa* (2022). <https://www.inaturalist.org/observations/143247805>

***Swertia obtusa* Ledeb.** – Хэнтий аймаг, Биндэр сумын төвөөс зүүн тийш 20 кмд. (N48.297838; E110.354163). *Ch.Bayarmaa* (2022). <https://www.inaturalist.org/observations/143238941>

***Veronica ciliata* Fisch.** – Хэнтий аймаг, Биндэр сумын төвөөс зүүн тийш 20 кмд. (N48.297838; E110.354163). *Ch.Bayarmaa* (2022). <https://www.inaturalist.org/observations/143248139>

5. Хянганы тойрогт:

***Cannabis sativa* L.** – Дорнод аймаг, Халхгол сумын төвөөс урагш 55 кмд. (N47.212075; E118.449142). *B.Oyuntsetseg* (2022). <https://www.inaturalist.org/observations/140231640>

6. Ховдын тойрогт:

***Astragalus tibetanus* Benth.** – Увс аймаг, Түргэн сумын төвийн ойролцоо 2 кмд. (N50.094090; E91.649040). *Pyak Andrei* (2022). <https://www.inaturalist.org/>

[observations/134982191](https://www.inaturalist.org/observations/134982191)

***Bromus pumpeianus* Scribn.** – Увс аймаг, Түргэн сумын төвийн ойролцоо 2 кмд. (N50.094140; E91.649370). *Pyak Andrei* (2022). <https://www.inaturalist.org/observations/135089553>

***Klasea marginata* (Tausch) Kitag.** – Увс аймаг, Түргэн сумын төвөөс баруун урагш 15 кмд. (N50.030371; E91.577900). *D.Munkhtulga* (2023). <https://www.inaturalist.org/observations/160328572>

***Melilotus officinalis* (L.) Lam.** – Увс аймаг, Түргэн сумын төвийн ойролцоо 2 кмд. (N50.094090; E91.649070). *Pyak Andrei* (2022). <https://www.inaturalist.org/observations/135089529>

***Senecio subdentatus* Ledeb.** – Увс аймаг, Түргэн сумын төвийн ойролцоо 2 кмд. (N50.094090; E91.649030). *Pyak Andrei* (2022). <https://www.inaturalist.org/observations/135089554>

***Sibbaldianthe orientalis* (Soják) Mosyakin & Shiyan** – Увс аймаг, Түргэн сумын төвийн ойролцоо 2 кмд. (N50.093770; E91.644420). *Pyak Andrei* (2022). <https://www.inaturalist.org/observations/134982189>

***Spiranthes australis* Lindl.** – Увс аймаг, Түргэн сумын төвийн ойролцоо 2 кмд. (N50.094090; E91.650050). *Pyak Andrei* (2022). <https://www.inaturalist.org/observations/135089544>

7. Монгол Алтайн тойрогт:

***Astragalus koslovii* B.Fedtsch. & N.Basil.** – Ховд аймаг, Мөст сумын төвөөс баруун урагш 25 кмд. (N46.646760; E92.298360). *Pyak Andrei* (2022). <https://www.inaturalist.org/observations/106000515>

***Callitriche hermaphroditica* L.** – Ховд аймаг, Чандмань, сум, Жаргалант Хайрхан уул. (N47.696130; E92.619048). *Pyak Andrei* (2023). <https://www.inaturalist.org/observations/152804899>

***Oxytropis diantha* Bunge** – Баян-Өлгий аймаг, Ховд сумын төвөөс баруун тийш 10 кмд. (N47.986870; E91.498120). *V.Gundegmaa* (2016). <https://www.inaturalist.org/observations/67450774>

***Ranunculus aquatilis* L.** – Баян-Өлгий аймаг, Цэнгэл сумын төвөөс баруун урагш 10 кмд. (N48.879986; E89.050359). *Pyak Andrei* (2023). <https://www.inaturalist.org/observations/152804897>

9. Дундад Халхын тойрогт:

***Artemisia sericea* Weber** – Дорнод аймаг, Чойбалсан сумын төвөөс зүүн хойш 2 кмд. (N48.115722; E114.614913). *B.Oyuntsetseg* (2023). <https://www.inaturalist.org/observations/177619010>

***Thalictrum baicalense* Turcz.** – Сүхбаатар аймаг, Дариганга сум, Шилийн Богд уул. (N45.476305; E114.578475). *B.Oyuntsetseg* (2023). <https://www.inaturalist.org/observations/177265892>

10. Их нуурын тойрогт:

Kalidium cuspidatum (Ung.-Sternb.) Grubov – Увс аймаг, Малчин сумын төвөөс зүүн урагш 3 км, Увс нуур. (N50.009765; E92.909594). *D.Munkhtulga* (2023). <https://www.inaturalist.org/observations/160328490>

12. Дорнод говийн тойрогт:

Atrophaxis compacta Ledeb. – Дундговь аймаг, Дэлгэрхангай сум, Дэлгэрхангай уул. (N45.285248; E104.603774). *M.Urgamal* (2021). <https://www.inaturalist.org/observations/96442900>

Stuckenia pectinata (L.) Börner – Өмнөговь аймаг, Булган сумын төвөөс зүүн хойш 12 кмд. (N44.139830; E103.715880). *Peter Zika* (2022). <https://www.inaturalist.org/observations/107039490>

Suaeda kossinskyi Пјин – Өмнөговь аймаг, Цогт-Овоо сумын төвийн ойролцоо. (N44.415550; E105.319720). *B.Oyuntsetseg* (2022). <https://www.inaturalist.org/observations/139478661>

13. Говь Алтайн тойрогт:

Allium rubens Schrad. – Өмнөговь аймаг, Баяндалай сумаас зүүн хойш 36 кмд. (N43.597240; E104.039080). *B.Byambajav* (2022). <https://www.inaturalist.org/observations/135866567>

Anchusa arvensis (L.) M.Bieb. – Өмнөговь аймаг, Сэврэй сумын төвөөс зүүн хойш 25 кмд. (N43.822022; E 102.332612). *B.Byambajav* (2023). <https://www.inaturalist.org/observations/170606215>

Clematis glauca Willd. – Өмнөговь аймаг, Зүүн Сайхан уул, Ёлын ам. (N43.489955; E104.078567). *Sh.Baasanmunkh* (2023). <https://www.inaturalist.org/observations/177306378>

Delphinium elatum L. – Өмнөговь аймаг, Зүүн Сайхан уул. (N43.495000; E104.076660). *M.Urgamal* (2022). <https://www.inaturalist.org/observations/136671594>

Malva verticillata L. – Өмнөговь аймаг, Булган сумын төв. (N44.097640; E103.549000). *Gerald Krebs* (2019). <https://www.inaturalist.org/observations/119609942>

Oxytropis racemosa Turcz. – Өмнөговь аймаг, Баяндалай сумаас зүүн хойш 30 кмд. (N43.631874; E103.778545). *Pyak Andrei* (2022). <https://www.inaturalist.org/observations/150897905>

14. Зүүнгарын говийн тойрогт:

Glycyrrhiza inflata Batalin – Ховд аймаг, Булган сум, Баруун Хуурайн хоолой. (N45.579160; E90.948880). *M.Urgamal* (2019). <https://www.inaturalist.org/observations/50377735>

Gonolimon eximium Boiss. – Ховд аймаг, Булган сумын төвөөс зүүн урагш 70 кмд. (N45.794160; E93.196940). *M.Urgamal* (2019). <https://www.inaturalist.org/observations/50377926>

15. Алтайн өвөр говийн тойрогт:

***Artemisia pubescens* Ledeb.** – Говь-Алтай аймаг, Цогт сум, Баянтоорой, Тэгш. (N44.997778; E96.813611). *M.Urgamal* (2023). <https://www.inaturalist.org/observations/177133647>

***Asterothamnus molliusculus* Novopokr.** – Баянхонгор аймаг, Баян-Өндөр сум, Эдрэнгийн нуруу зүүн бие. (N43.864444; E98.548056). *M.Urgamal* (2023). <https://www.inaturalist.org/observations/176937750>

***Atraphaxis spinosa* L.** – Баянхонгор аймаг, Баян-Өндөр сум, Сэгс Цагаан Богд уул. (N42.879167; E98.590556). *M.Urgamal* (2023). <https://www.inaturalist.org/observations/176912656>

***Caragana spinosa* (L.) Vahl** – Говь-Алтай аймаг, Цогт сум, Баянтоорой. (N44.927778; E96.747500). *M.Urgamal* (2023). <https://www.inaturalist.org/observations/176447554>

***Geranium sibiricum* L.** – Говь-Алтай аймаг, Цогт сум, Баянтоорой, Тэгш. (N44.997500; E96.812778). *M.Urgamal* (2023). <https://www.inaturalist.org/observations/177133686>

***Limosella aquatica* L.** – Баянхонгор аймаг, Шинэжинст сумын төвөөс урагш 130 кмд. (N43.247150; E98.988210). *B.Oyuntsetseg* (2022). <https://www.inaturalist.org/observations/135644192>

***Medicago lupulina* L.** – Говь-Алтай аймаг, Цогт сум, Баянтоорой. (N44.926389; E96.753056). *M.Urgamal* (2023). <https://www.inaturalist.org/observations/177133731>

***Populus laurifolia* Ledeb.** – Говь-Алтай аймаг, Цогт сум, Баянтоорой, Тэгш. (N44.997500; E96.812578). *M.Urgamal* (2023). <https://www.inaturalist.org/observations/177133778>

***Potentilla turczaninowiana* Stschegl.** – Баянхонгор аймаг, Шинэжинст сумын төвөөс урагш 130 кмд. (N42.891705; E98.812788). *B.Oyuntsetseg* (2022). <https://www.inaturalist.org/observations/143238608>

***Sibbaldianthe bifurca* (L.) Kurtto & T.Erikss.** – Говь-Алтай аймаг, Баянтоорой, Тэгш. (N44.997500; E96.813678). *M.Urgamal* (2023). <https://www.inaturalist.org/observations/177133643>

***Ulmus pumila* L.** – Говь-Алтай аймаг, Цогт сум, Баянтоорой. (N44.923333; E96.749722). *M.Urgamal* (2023). <https://www.inaturalist.org/observations/176447365>

***Zygophyllum brachypterum* Kar. & Kir.** – Говь-Алтай аймаг, Цогт сум, Баянтоорой. (N44.927222; E96.747500). *M.Urgamal* (2023). <https://www.inaturalist.org/observations/174622491>